

STURE ALLÉN

Fred Karlsson

PROFESSOR STURE ALLÉN föddes nyårsaftonen 1928 i Göteborg och sammastädes skiljdes han hädan i midsommartid 2022. Han blev 93 år gammal. Bland hans mångahanda professionella insatser framträder två: datalingsvstens och akademiledamotens.

Sture Allén doktorerade 1965 vid Göteborgs universitet på avhandlingen *Grafematisk analys såsom grundval för textedering*. Redan i detta sammanhang hade han kommit in på det som skulle bli hans huvudsakliga långsiktiga språkvetenskapliga bidrag, att uppdatera den lexikografiska metodiken till datoriseringens tidevarv och tillämpa den storskaligt på analys och presentation av ordförrådet i modern svenska. Den första frukten av detta omfattande grupparbete blev genombrottsverket *Nusvensk frekvensordbok 1–4* (1970–1980).

De här volymerna erbjuder en uppsjö av kvalitativ och kvantitativ information om svenskans grafiska ordformer, lemman (böjda ords grundformer), homografer (morfologiska mångtydigheter på ordformsnivå, som ”buren” av substantivet ”bur” och verbet ”bära”) och kollokationer (återkommande fraser och ordgrupper). Från slutet av 1970-talet och tidigt 1980-tal kan nämnas också andra populära ordböcker såsom *Tiotusen i topp*, *Förnamnsboken* och *Svensk baklängesordbok*. Allén deltog aktivt i utformningen av *Svenska Akademiens ordlista* (SAOL), bland annat den 40:e upplagan (1971) och 45:e upplagan (2001).

Karriären fick skjuts och Sture Allén utsågs 1972 till professor i språklig databehandling vid Statens humanistiska forskningsråd. Det här var förmodligen den första humanistiska professuren i Europa som var avsatt för något som med dagens terminologi kallas digital humaniora. År 1979 permanentades professuren vid Göteborgs universitet för Allén med benämningen språkvetenskaplig databehandling. Under Alléns ledning byggdes här upp avdelningen Språkdata, med fortsatt inriktning på lexikologisk och lexikografisk datamaskinell analys av svenska.

Sture Allén avgick från sin professur 1993 men Språkdata levde via diverse transformationer vidare till dagens Institution för svenska, flerspråkighet och språkteknologi vid Göteborgs universitet, där profilområdet Språkteknologi utgörs främst av forskningsenheten Språkbanken Text. Enheten är en del av den svenska Nationella språkbanken, som är ett konsortium bestående av Göteborgs universitet, Kungliga Tekniska Högskolan och Institutet för språk och folkminnen. Språkbanken har en omfattande verksamhet samt många kontakter och samarbetsprojekt och -partner också i Finland, bland dem Svenska litteratursällskapet i Finland och den omfattande Kielipankki (vars främsta sökmotor Korp är en finsk tillämpning av motsvarande svenska).

År 1980 utsågs Sture Allén till ledamot av Svenska Akademien och innehavare av dess stol nummer 3, såsom efterträdare till professor Carl Ivar Ståhle, också han språkforskare. Alléns administrativa talanger och lexikografiska erfarenheter var av stor betydelse för den fortsatta utvecklingen av Akademiens ordboksverksamhet. Störverk som *Svensk ordbok* (1986) och *Nationalencyklopedins ordbok 1–3* (1995–1996) kom till, med Allén som medförfattare. För den stora allmänheten syns frukterna av Alléns och hans kollegers verksamhet tydligast i webbplatsen svenska.se och i Akademiens ordboksappar för mobiltelefoner. Allén var också initiativtagare till *Svenska Akademiens grammatik* (i fyra band, 1999), som – *mirabile dictu* – med sina nästan 2 800 sidor och under ledning av professor Ulf Teleman faktiskt är den mest omfattande grammatik i hela världen som någonsin avfattats för ett naturligt språk.

År 1986 blev Allén utsedd till Svenska Akademiens ständige sekreterare, en post som han innehade till 1999. Kring detta uppdrag har blåsten tilltagit under de senaste decennierna, av vilket Allén fick sin beskärda del vid tiden för den så kallade Salman Rushdie-affären på 1990-talet. Kontroversen gällde huruvida Akademien skulle stödja den iranske författaren och slutade med att flera ledamöter lämnade Akademien, vilket påverkat dess verksamhet ända in på 2010-talet. Allén var ledamot av Akademiens Nobelkommitté 1987–1999.

I SVT:s program Gomorron Sverige svarade Allén under 1980-talet på tittarfrågor om språk och framträdde även i andra radio- och tv-program. Han tog också initiativ till evenemangsserien Kvällar på

Svenska Akademien, som fortfarande pågår. I tv och radio framträdde han under många år i program som På ren svenska och Språkligheter.

Akademiledamoten, professor Sture Allén var en varm vän av Finland, också här hade han flera vänner. Han utsågs till filosofie hedersdoktor vid Åbo Akademi 1988, till hedersmedlem av Svenska litteratursällskapet i Finland 1991 och till utländsk ledamot av Finska Vetenskaps-Societeten år 2000.